

FRIEDRICH SCHILLER

Z NOTATEK DO *DEMETRIUSA*
POLONICA*

1. Ogromna różnica między Polakami i Rosjanami jest do zobrazowania; jedni wolni, niezależni, drudzy służalczy, uniżeni.
2. Dymitr szydzi z Rosjan i ignoruje ich. Zagraniczne przeciwko małostkowo swojskiemu.
3. Chłopi... w starej Rosji... nie mają własności, ale dlatego nie są poddanyymi [chłopami pańszczyźnianymi]. Wolno im opuszczać swoje siedziby, najmować się za dniówkę w mieście albo wstępować na służbę kontraktową. Zarzucano im wręcz, że są skłonni się sprzedawać, musieli więc przecież swobodnie sobą rozporządzać.
4. Chłop w Polsce jest poddanym.
5. Cudzoziemcy nie mogą w niej [w Polsce] nic posiadać.
6. Polscy szlachcice mogą wykonywać pospolite posługi, ale nie mogą się parać rzemiosłem. Stajenni, kucharze, dobosze mogą dojść do najwyższych godności, wszyscy wybierają króla i mają na sejmie równy głos.
7. Ponieważ w Polsce służący często należą do szlachty, ich udziałem może być tragiczny w skutkach zaszczyt (zwykły poseł ziemski zrywa sejm); wreszcie ci sami, którzy w pierwszym akcie byli sługami, mogą uczestni-

* Podstawa tłumaczenia: *Aus Schillers Aufzeichnungen zum „Demetrius“*. *Polonica*, w: F. Schiller, *Demetrius*, hrsg. von W. Wittkowski, P. Reclam jun., Stuttgart 2005, s. 43–45. Dopiski tłumacza ujęto w nawias kwadratowy.

czyć w sejmie. W rezultacie ta dziwna instytucja wpłynęła na łatwość, z jaką odnaleźć się można w zmiennym szczęściu Dymitra [sens tekstu niejasny – M.T.].

8. Szlachcic może mieć na swojej służbie szlachciców i karać ich chłostą za jakieś niedopatrzienia, ale kara musi być wymierzana na kobiercu.
9. *Exorbitantien* [Skłonność do przesady].
10. Zazdrość Polaków o ich republikańską wolność, w przeciwieństwie do rosyjskiego despotyzmu.
11. Król, który rozdaje wszystkie urzędy, nie może żadnego polskiego szlachcica pozbawić urzędu bez pozwolenia stanów sejmujących.
12. Posłowie na posiedzeniach sejmu mówią królowi często przykre prawdy.
13. *Großer Reichstag* zwie się [po polsku] *Sejm Walny*.
14. Na sejm walny przybywają senatorowie, a wśród nich wojewodowie, kasztelani, dygnitarze koronni, następnie *Nuncien* czyli posłowie, wybrani przez szlachtę [poszczególnych] prowincji. – Dla [dojścia do skutku] uchwały sejmu wymagana jest *unanimia* [jednomyślność]; już pojedynczy głos sprzeciwu zrywa sejm.
15. Biedni i pośledni szlachcice na sejmikach opowiadają się podczas takich zgromadzeń [dosł. *Comitiolis*] zwykle po stronie swego pana, często nie wiedząc, o czym jest mowa.
16. Nieposkromiona żądza pieniędzy i skłonność do pasożytniczego życia biednej szlachty polskiej. Każdy chce pieniędzy do ręki. Kto chce coś osiągnąć na sejmie, musi być hojny.
17. Absolutna równość całej szlachty polskiej mierzona jedną miarą i wielkie wpływy drobnej szlachty (dla jej liczebności i zuchwałości). Dostojnicy muszą więc schlebiać gołocie; zwracają się do niej „łaskawi panowie bracia”.
18. Gdy szlachta zużyje już pieniądze i wiktuały przywiezione na sejm, oczywiste jest, że musi upierać się, by nie został on przedłużony.
19. *Pacta conventa*.
20. Król wygłasza swoje zdanie dopiero gdy senatorowie i posłowie dojdą do porozumienia.
21. Formalność po trzykroć powtarzanego pytania.

22. „Piastami” nazywa się wszystkich krajowych magnatów ubiegających się o tron.
23. Palatyni lub wojewodowie... Urząd wojewody polega na dowodzeniu ludem swojej prowincji w przypadku wojny, przewodniczeniu sejmikom wojewódzkim, taksowaniu towarów kupców, nadzorowaniu miary i wagi, karaniu Żydów.
24. Niektórzy z polskich możnych są tak majątni, że posiadają włości rozciągające się na 10, 20, a nawet 30 mil; że posiadają około 4 000 miejscowości, że mogą wystawić 5, 6, 8, 10 tysięcy konnych. – Niektórzy przybywają na sejm z orszakiem liczącym wiele tysięcy... (co wyjaśnia, jak wojewoda na własną rękę mógł następnie uzbroić Dymitra przeciwko Rosji).
25. Kasztelani są zastępcami wojewodów. – Starostowie zarządzają zamkami i miastami królewskimi. W swoim okręgu ściągają podymne, sprawują sądy itd.

Przełożył Marek Troszyński
Konsultacja: Rafał Wolski

ABSTRACT

NOTES ON *DEMETRIUS. POLONICA*

Demetrius by Friedrich Schiller is his last, unfinished drama, the work on which was interrupted by his death. The action of the only one complete act takes place in Krakow at the Sejm, during which False Dmitriy I tries to get support to regain the Tsar throne. Preparatory materials, which are the subject of this translating, include both a synthetic plan of all actions, as well as notes, which evidence the in-depth comparative studies on the history of Polish and Russian Time of Troubles.

KEY WORDS

Friedrich Schiller, dymitriads, Time of Troubles,
Romantic drama, fragment